

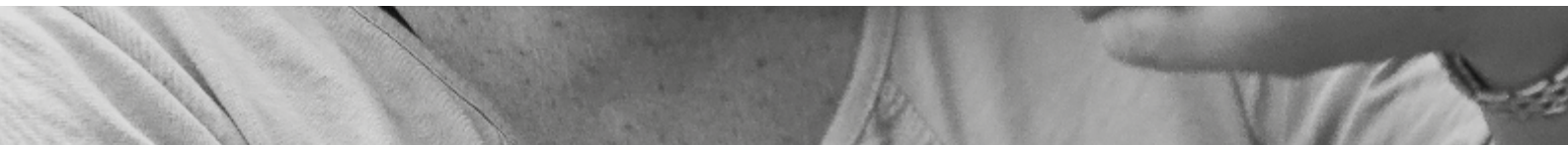
fòrum

Mercè Barceló

“L’independentisme és una reivindicació
de més democràcia, no de més nació”

Una conversa amb Ester Capella

La nació és un concepte intrínsecament lligat a l'estat modern, perquè té a veure amb els sincronismes i asincronismes entre la condició d'estat i la pertinença a una comunitat. Se sustenta l'independentisme a Catalunya en el fet de ser una nació diferent a l'espanyola per justificar l'objectiu d'ésser un estat independent?

En reflexionen dues dones que han estudiat a fons les implicacions del nacionalisme a la societat catalana i en la construcció de l'Estat espanyol com són la catedràtica de Dret Constitucional a la UAB Mercè Barceló (Barcelona, 1962) i l'advocada i diputada d'Esquerra Republicana al Congrés dels Diputats Ester Capella (La Seu d'Urgell, 1963). Amb elles intentem treure l'entrellat sobre com es vertebrava el substrat nacional d'un nou estat al segle XXI.

Pilar Carracelas > Darrerament alguns partits polítics utilitzen la paraula «nació» com un concepte passat de moda i, fins i tot, pejoratiu. Penseu, efectivament, que és un concepte obsolet? Què és per vosaltres una nació i quin pes hi té avui dia a la política?

Ester Capella > Per mi una nació és el fruit d'una actitud volguda de la ciutadania de pertànyer a una comunitat nacional que té uns trets característics que al llarg de la història s'han mantingut —una llengua, una cultura, unes institucions pròpies, vocació i voluntat de ser estat perquè vol donar resposta a les necessitats de la seva ciutadania. S'utilitza de forma pejorativa volgutament, per vincular-lo amb els moviments feixistes dels anys trenta del segle XX, perquè probablement veuen amb por l'apoderament de la ciutadania per poder decidir i dissenyar en quina comunitat vol viure.

Mercè Barceló > Penso que davant de les dues grans definicions de nació que hi ha, la subjectiva i l'objectiva, les dues segueixen essent perfectament vàlides. La subjectiva seria la voluntat de considerar-se

comunitat política, subjecte polític, i l'objectiva, que es basa en una sèrie de dades com les que ha dit l'Ester —llengua, cultura, història comuna... En el cas català és claríssima la voluntat subjectiva. La sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut del 2010 va ser rebutjada majoritàriament pels nostres conciutadans perquè era evident que es negava Catalunya com a subjecte polític, i els ciutadans se'n consideraven, subjectivament. I perquè se'n consideraven, independentment de quin partit votessin, i fins i tot de considerar si tenien trets objectius per considerar-se nació, pensaven que tenien dret a decidir què volien ser, que tenien dret a decidir el seu futur.

Ester Capella > Hi ha una sentència que diu una cosa i la gent en pensa una altra. Perquè existeix una vinculació de cadascun dels individus a una comunitat, a una realitat social, a la qual tu et sents capaç de fer-hi aportacions i de canviar les coses. En aquest sentit, hem de tornar la política a l'eix principal que és el ciutadà. I no podem fer-ho des d'un estat construït des de dalt —com aquells amb els quals ens volen comparar— sinó des d'un estat de

Barceló > Nosaltres no veiem en Espanya un enemic, només li demanem que ens vegin com a gent adulta

baix a dalt. La prova n'és, no només la mobilització ciutadana, sinó també aquest enriquiment del debat polític. La nació, en el cas de Catalunya, és un col·lectiu al qual et vincules com a ciutadà per assolir el canvi social, per canviar una situació que no ens agrada, i que a l'Estat al qual pertanyem no es pot fer.

Mercè Barceló > Això no va lligat necessàriament al fet que ens sentim vinculats als nostres ancestres com suggeriria la concepció objectiva de la nació, sinó que va lligat directament al principi democràtic. Entenem que som una comunitat política que democràticament vol exposar la seva voluntat, en un sentit o un altre, seguint lligats a Espanya o deslligant-nos d'Espanya, perquè és a nosaltres mateixos a qui ens sentim vinculats per fer-ho.

Pilar Carracelas > Heu parlat del nacionalisme concebut des dels estats, de dalt a baix, per reforçar la correspondència entre la identitat nacional i estatal. A qui ens referiríem a l'actualitat?

Mercè Barceló i Ester Capella > Espanya, per exemple.

Mercè Barceló > Espanya promou un nacionalisme excloent que es remet sempre a uns ancestres, i indiscutiblement només a uns. Un nacionalisme que no és plural i que li fa nosa tot allò que no és com ell mateix. L'enemic extern del qual sempre es parla quan es fa referència al nacionalisme, ells l'han trobat dins del seu estat per reforçar la seva identitat nacional.

Pilar Carracelas > Però des de moltes instàncies de l'Estat espanyol es diu que els que busquen un enemic extern són els catalanistes

Mercè Barceló > Nosaltres no veiem en Espanya un enemic, només li demanem que ens vegin com a gent adulta, que es considera un subjecte polític que vol decidir què fer amb el seu futur.

Pilar Carracelas > Una resposta habitual a aquest clam de voler decidir què ser de grans és que si totes les nacions que hi ha a Europa ho fessin, seria una Europa de 100 estats.

Ester Capella > Sempre havia pensat que s'anava a l'Europa de les regions, dels pobles, que les diferèn-

cies, per petites que fossin, formaven aquesta gran Europa diversa, plural, capaç de donar resposta a les necessitats dels ciutadans i les ciutadanes. En aquests moments, Europa no dona resposta a les necessitats dels ciutadans, perquè el que la uneix no és això sinó la voluntat dels estats de controlar-la, per decidir i condicionar les polítiques. Aleshores quan tenim un problema real, com està passant amb els refugiats, amb el gran frau fiscal, en lloc d'unir-nos per resoldre'l, som incapaços de donar-hi resposta. Europa ara és incapaç d'entendre el seu rol, a través de la paraula, el diàleg, i la capacitat d'incloure. Va a moltes velocitats, generant ciutadans de primera, ciutadans de segona i ciutadans exclosos.

Mercè Barceló > L'Europa dels grans estats interessa al poder financer perquè com més gran és un estat menys control exerceix. Per aquest motiu no interessen els estats petits, perquè apropen el poder a la ciutadania i aquesta està a prop del poder.

Ester Capella > Per això no els va costar gens acceptar la reunificació alemanya, que s'emparava en el dret de l'autodeterminació. Perquè

**Capella > La nació, en el cas de Catalunya,
és un col·lectiu al qual et vincles com a ciutadà
per assolir el canvi social**

per ells significava encara més poder i més fortalesa. En canvi els costa molt d'acceptar la divergència dels països petits, com va passar amb Grècia. Mentre la governaven partits amb idees que no molestaven els que tallen el bacallà a Europa, ningú no va intervenir a la seva política, però quan els nous dirigents van esdevenir una pedra al ronyó, aleshores van intervenir i els van pressionar. Penso que això és anar a contracorrent del que està passant al món, que la ciutadania s'està apoderant, des de baix. És clar que arran d'això al món també passen coses rares, com que guanyi Trump. Però són fets puntuals que no han d'impedir la lectura general que hi ha moviments socials que creixen i que fan que les coses canviïn.

Mercè Barceló > A Catalunya som punta de llança en aquest sentit. I per això no agradem a Europa, a l'Europa dels Junckers i dels Tusks.

Pilar Carracelas > Però aquesta anàlisi no s'està fent on s'hauria de fer, que seria al Parlament i al Congrés dels Diputats, perquè el mateix Tribunal Constitucional en prohibeix els debats. No es fa un debat sobre si som nació objectiva o no, si tenim o no dret d'autodeterminació, més enllà del que digui la Constitució. Per què a altres països costa menys? Per què al Regne Unit o al Canadà el nivell del debat permet parlar de *nations* en referència al Quebec o a Gal·les, Escòcia i Irlanda del Nord?

Mercè Barceló > Tampoc hem d'idealitzar el que passa fora, tampoc ha estat tan fàcil. Al Quebec han votat dos cops i han perdut, l'Estat els ha fet una llei —l'Acta de la Claredat— i ells n'han fet una altra —la Llei sobre l'exer-

**Barceló > La nació catalana la concebo
en el present: una comunitat política
amb capacitat de decisió sobre el seu futur**

cici dels drets i prerrogatives fonamentals del poble quebequès i l'Estat del Quebec, coneguda com la Llei 99—, totes dues contradictòries. Crec que l'Estat espanyol neix amb un peu fals, que és d'una oligarquia que va imposar una cultura determinada, la castellana, i no va tractar com a iguals altres nacions que s'integraven a l'Estat. Qualsevol estat que neix de la imposició i de les armes ho té difícil en aquest sentit. O ho fa «bé», com va passar a França, que s'ha carregat totes les nacions que hi havia al seu substrat, o en surt un projecte feble. I Espanya neix dèbil sense suport d'una classe burgesa —cosa que a França sí— i, per tant, aparell econòmic. La burgesia no era la seva, sinó precisament la d'una nació a la qual volien assimilar i per tant mai van poder imposar-se del tot, ni Catalunya, en aquest cas, va poder ser lliure del tot. No han tingut, doncs, convicció en un estat plurinacional, mai. I no van fer com França perquè no van poder.

Ester Capella > I no oblidem que l'Estat espanyol no ha fet mai cap revolució. Ni econòmica, ni social, ni burgesa. Revolucions que a d'altres estats han ajudat a assumir els principis democràtics. La prova és que a la Constitució l'única nació que entenen és l'espanyola, i aquesta va ser la batalla campal. I les altres nacions les defineixen com una nacionalitat, de forma pejorativa, succedanis d'una «gran nació» que pensen que només pot ser una.

Mercè Barceló > A la Constitució hi ha clarament una cultura que s'autoproclama superior.

Ester Capella > És un exercici de supremacisme pur, d'incapacitat d'entendre la diferència i la diversitat.

Barceló > Si vols una societat més igualitària has de corregir des de l'administració les desigualtats de base, és a dir, s'ha de redistribuir la riquesa

Perquè perden el control. I és un error, perquè sóc perfectament capaç d'entendre quan em diuen «yo me siento muy español y orgulloso de sentirme español». I jo penso «només faltaria». Ho respecto totalment. Perquè això consisteix a entendre que l'altre es pugui sentir diferent a tu. Ara, això ha de ser recíproc. Però el problema és cultural, històric... I se soluciona mirant més enllà de la teva pròpia visió. Perquè justament quan diuen que «el nacionalisme» es cura viatjant, ho diuen a gent que és molt viatjada i molt llegida, i es caracteritza per entendre la nació de forma moderna: a banda de reivindicar aquesta nació històrica, perquè és nostra i existeix, reivindicuem aquesta voluntat, més enllà de trets objectius, de constituir-te en comunitat per a canviar les coses.

Mercè Barceló > La nació catalana la concebo en el present. Digues-li nació, digues-li considerar-se part d'una comunitat política amb capacitat de decisió sobre el seu futur com a comunitat.

Pilar Carracelas > Els independentistes han deixat de ser nacionalistes?

Mercè Barceló > És que l'independentisme és una reivindicació de més democràcia, no de més nació. No reivindico parlar més català ni reforçar trets que ens fan nació en el sentit objectiu. Reivindico el present, reivindico decidir, i això és democràcia.

Ester Capella > Entenc que hi hagi gent que es pugui sentir nacionalista, però és un terme pel qual mai m'he sentit concernida. Sóc independentista perquè per mi la independència és un instrument per arribar allà on vull arribar, que és una república en un espai físic al qual hi viu gent i que serveixi per donar respostes a les necessitats de la ciutadania. Perquè venim d'un Estat que no les dona i no ens reconeix com el que volem ser.

Mercè Barceló > Ens té enquistats com una minoria permanent que mai pot decidir dins del propi Estat.

Pilar Carracelas > Com s'articularia la nació catalana en un estat independent?

Mercè Barceló > Òbviament tenim una realitat diferent dins de Catalu-

nya que és la Vall d'Aran, i hem de reflectir-la a la Constitució. Ara bé, Catalunya no tindrà una situació tan complexa com Espanya per articular un estat perquè l'Estat espanyol són diverses nacions, i Catalunya és un país petit. Però hem de pensar en la diversitat que tenim i que tindrem, en les llengües i cultures que incorporarem.

Ester Capella > A nivell territorial, una Catalunya independent, com diu la Mercè és un país petit que probablement no presentarà la complexitat que té Espanya, tot i que, personalment reivindico la nació completa, els Països Catalans, i això presentaria una major repte d'enginyeria institucional, en forma d'estat federal o confederal, per exemple. Però a nivell del Principat, caldrà buscar formes d'incidència als processos legislatius d'arreu del territori que no seran a tants nivells.

Mercè Barceló > A Suècia, per exemple, no els ha fet falta federalitzar l'estat, perquè han potenciat el paper dels municipis a la presa de decisions. A Catalunya els municipis són els ens des d'on es pot potenciar part del poder polític, perquè a més en

Capella > La independència és un instrument per donar respostes a les necessitats de la ciutadania

tenim una tradició molt forta. De fet, als moments difícils són els municipis els que han aguantat dempeus el país.

Ester Capella > Tots els drets que es poden exercir de forma clara, directa, dels quals ningú dubta que les administracions els han de prestar, van néixer en el si del municipalisme, perquè és l'administració més propera al ciutadà, la que ha de donar resposta immediata als seus problemes, i se les va empescar en moments determinats per poder fer-ho. Per exemple, en el tema d'atenció a les dones en situacions de violència, si no hagués estat pels municipis, pels ajuntaments, molta xarxa de resposta que tenim en aquests moments no s'hagués pogut donar igual des de les administracions superiors.

Mercè Barceló > L'estat social neix als municipis, la política social l'ha d'exercir l'administració més propera al ciutadà. Per això, a l'Estat espanyol l'estat social no s'ha desplegat ni consolidat; perquè la Constitució i els estatuts establien que estava transferit a les comunitats autònomes, i quan des de l'Estat els han tallat l'aixeta, adeu estat social.

Ester Capella > I aquí, en canvi, s'ha estat capaç de donar cobertura al ciutadà per mitjà de les xarxes municipals i els consorcis, tot i que de vegades no puguem arribar a tot. Per exemple, en la qüestió de l'habitatge no s'ha arribat a més des d'aquest nivell perquè la poca capacitat d'incidència legislativa t'impedeix que puguem donar resposta a les necessitats que s'han originat amb la crisi. I ens ha passat amb totes les lleis aprovades al Parlament de Catalunya recorregudes pel Tribunal Constitucional.

Barceló > Espanya ha trobat l'enemic extern dins del propi estat per reforçar la seva identitat nacional

Pilar Carracelas > Creieu que aquesta és la clau de volta per a generar adhesió a la nació catalana per part de la gent nouvinguda?

Ester Capella > És que la gent que migra a Catalunya se sent preocupada pel que passa aquí, i nosaltres sempre hem viscut fenòmens migratoris. I als estats moderns hi ha d'haver aquesta voluntat de voler incidir en el que passa allà on vius. Perquè al final, si tu pagues impostos, vols prendre decisions sobre en què es fan servir aquests diners i, per tant, el fet de pagar impostos ha d'anar vinculat als drets civils. I a la futura constitució catalana s'ha d'establir una manera perquè els nous també participin en la presa de decisions del nou estat. La democràcia i la política passen per aquí. Podem parlar de la temporalitat, quants anys han de passar perquè algú pugui estar vinculat prou profundament a la comunitat... Però no podria entendre que algú que acaba d'arribar aquí, que treballa i paga impostos, no tingui cap mena de capacitat de decisió, sigui per la via que sigui, de la política educativa del col·legi on porta els seus fills, per exemple.

Mercè Barceló > Hi ha països com el Canadà que en són un exemple. No només tenen una gran tolerància pel nouvingut —tot i que tolerància és una paraula que no m'agrada perquè sembla que sigui una cosa obligada, com si haguessis de «suportar» l'altre—, sinó que també li donen els estris econòmics per exercir els seus drets civils. En canvi a França, amb les *banlieues*, o aquí, amb els barris d'immigrants a la dècada de 1960, es trenquen societats. Has d'integrar el territori i donar els estris

Capella > La constitució catalana s'ha d'establir de manera que els nouvinguts també participin en la presa de decisions del nou estat

econòmics per fer-ho. I això és la república social que volem construir.

Ester Capella > Sí, a Barcelona penso que hem aconseguit equilibrar territorialment tots els fluxos migratoris i hem corregit errors que s'havien fet en el passat, amb inversió pública als barris, habitatge, educació, tant pels que ja hi eren com pels que arriben, i grups de treball conjunts perquè tothom es conegui.

Mercè Barceló > És que si vols una societat més igualitària a nivell real, no només formal —perquè això que tots som iguals davant de la llei és un concepte decimonònic—, has de corregir des de l'administració les desigualtats de base, perquè la gent nouvinguda tingui de forma efectiva els mateixos drets que la gent que ja vivia aquí. I això vol dir poder anar a les mateixes escoles, viure als mateixos barris, fer activitats similars... Cosa que no es pot fer si no destines recursos econòmics en la gent que arriba, o gent que ja hi era i que té dificultats. S'ha de redistribuir la riquesa de forma real i efectiva.

Pilar Carracelas > De fet, hi ha un nacionalisme no tan basat en els

símbols i en els trets ètnics comuns, sinó en trets que acaben definint un país com l'educació a Finlàndia o la democràcia semidirecta a Suïssa. Penseu que l'Estat català podria promoure una identitat nacional basada en trets d'aquest tipus?

Mercè Barceló > Penso que ja estem en aquest punt.

Ester Capella > Sí, perquè la pàtria és la teva història, i la història no la pots negar, però la gent no en menja. Es pot construir una identitat nacional basada en la democràcia ciutadana, en l'educació, en els valors.

Mercè Barceló > Sí, perquè si no més mires a la pàtria, en el cas de Catalunya, només pots reivindicar un estat propi en base al greuge, i això és el que s'ha fet durant molts anys —amb el peix al cove... Ja s'ha superat aquesta fase i això permetrà obrir l'independentisme i guanyar la República.

Pilar Carracelas > No hi ha millor frase per acabar aquesta conversa, amb aquest canvi de mentalitat cap a una identitat nacional moderna que pugui permetre guanyar la República

Catalana i poder assolir tots aquests canvis socials que es poden assolir. Moltes gràcies a totes dues, ha estat molt interessant escoltar-vos. ■